

memorii | jurnale

Elizabeth Gilbert (n. 1969 în Waterbury, Connecticut; studii de științe politice la New York University) a devenit celebră odată cu apariția volumului autobiografic *Mănâncă, roagă-te, iubește* (2006; Humanitas, 2008), megabestseller internațional (peste 15 milioane de exemplare vândute în întreaga lume, tradus în peste 46 de limbi); a fost ecranizat în 2010, cu Julia Roberts și Javier Bardem în rolurile principale.

A debutat cu volumul de povestiri *Pelerinii* (1997; Humanitas, 2010), care a obținut Premiul Pushcart și a fost nominalizat pentru Pen/Hemingway Award în 1998. Au urmat romanul *Războiul homarilor* (2000; Humanitas, 2011), încununat în 2001 cu Kate Chopin Literary Award, volumul de nonficțiune *Ultimul bărbat american* (2002; Humanitas, 2009), finalist în competiția pentru două premii importante – National Book Award și National Book Critics Circle Award –, volumul autobiografic deja menționat și continuarea lui, care s-a bucurat, de asemenea, de succes la nivel mondial, *Și am spus da. O poveste de iubire* (2010; Humanitas, 2011), urcând direct pe locul întâi în lista bestsellerelor a *The New York Times*. A mai publicat romanul *Semnătura tuturor lucrurilor* (2013; Humanitas, 2014), nominalizat la Baileys Women's Prize for Fiction și finalist la Wellcome Book Prize, volumul de nonficțiune *Lecții de magie. Cum să-ți cultivi creativitatea* (2015; Humanitas, 2015) și romanul *Orașul fetelor* (2019; Humanitas, 2019). A reeditat și prezentat volumul din 1947 al străbunicii sale Margaret Yardley Potter, *Carte de bucate, ospitalitate și povești minunate* (2012; Humanitas, 2013).

A fost colaboratoare la diverse publicații, printre care ediția americană a revistei *GQ*, articolele ei primind două nominalizări pentru National Magazine Award. Un articol din 1997, „The Muse of the Coyote Ugly Saloon“, bazat pe experiența autoarei ca angajată într-un bar newyorkez, a stat la baza filmului *Coyote Ugly*. În 2008 a fost inclusă de revista *TIME* în topul celor mai influenți 100 de oameni din lume.

ELIZABETH
GILBERT

PÂNĂ
CÂND RÂUL
CEL MARE
NE VA IUBIRE, PIERDERE ȘI ELIBERARE
DESPĂRȚI

Traducere din engleză
de Ioana Ioniță

HUMANITAS

Redactor: Iuliana Glăvan
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristian Negoită
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Bookart Printing

Elizabeth Gilbert
All the Way to the River
Copyright © Elizabeth Gilbert, 2025
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2026, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Până când râul cel mare ne va despărți: iubire, pierdere și eliberare / Elizabeth Gilbert;
trad. din engleză de Ioana Ioniță. – București: Humanitas, 2026
ISBN 978-973-50-9097-5
I. Ioniță, Ioana (trad.)
821.111

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Pentru prietenii și tovarășii mei
din programele de reabilitare.

O invocație

Eu.

Eu am ajuns.

Eu am ajuns să cred.

Eu am ajuns să cred că o putere mai mare decât mine mi-ar putea reda.

Eu am ajuns să cred că o putere mai mare decât mine mi-ar putea reda
limpezimea minții.

Lasă garda jos.
Lasă-te dus.
Despărțirea de Dumnezeu,
de iubire,
este cea mai istovitoare trudă
de pe pământ.

—Hafez

POGORÂREA

În dimineața zilei în care am împlinit cincizeci și patru de ani, m-am trezit în zori și mi-am dat seama imediat că partenera mea, Rayya, se afla în dormitor cu mine.

Mare mirare că reușise așa ceva, mai ales că era moartă de mai bine de cinci ani.

Și totuși iat-o lângă mine – Rayya, un torent de energie care te lua pe sus și pe care-l simțeam, val după val, cum răscolea totul prin micul meu apartament newyorkez, așa cum numai *ea* o putea face.

Nu m-am panicat și nici nu mi-a fost frică (aș recunoaște-o dintr-o mie, aș iubi-o oricum), dar eram surprinsă, pentru că trecuse ceva vreme de la ultima ei apariție. Și, Doamne, cât îi mai duceam dorul! Își făcuse un obicei din a mă vizita astfel în lunile care au urmat morții ei. Pe vremea aceea, o simțisem atât de aproape, o regăseam, negreșit, de fiecare dată, și era atât de amuzantă, de iubitoare și de capricioasă, încât ajunsesem să declar, mai în glumă, mai în serios, că Rayya era mai plină de viață pe lumea cealaltă decât erau majoritatea celor rămași pe aici.

Nu avusesem vedenii în momentele acelea îndepărtate. Nu era ca și cum mi s-ar fi năzărit că văd vreun spectru care ia forma unei mirese victoriene. Însă eram convinsă c-o simt lângă mine, și-i puteam auzi limpede vocea, care vorbea cu mine în spațiul conștiinței mele. Atunci, în preajma morții ei, comunicaserăm într-un fel incredibil. Era ca și cum ar fi pus la punct un sistem de transmisie supranatural, uimitor de eficient, un soi de telefon ca acelea pe care le fac copiii cu pahare de plastic, prin care putea să stea de vorbă cu mine trimițându-și mesajul printr-un fir foarte, foarte lung, care străbătea

universul. Era un tip de intimitate atât de intensă, încât se încălca de *senzualitate*. Uneori era chiar distractiv. Ieșeam în lume și zâmbeam și dădeam din cap și încercam să mă comport normal, deși, în tot acest timp, Rayya îmi umplea mintea cu tot felul de intimități.

Cam la șase luni după moartea ei, pe când mă aflam la o petrecere în Los Angeles, o necunoscută s-a apropiat de mine, mi-a atins brațul și mi-a spus:

— Am înțeles că iubita ta ne-a părăsit cu trupul de curând. Îmi pare rău. Dar am ceva important să-ți spun. Mi s-a arătat în vis în ultima vreme. Sunt medium profesionist și am o sensibilitate aparte pentru astfel de lucruri. Rayya mi-a transmis că-i e teribil de dor de tine și că tare ar vrea să-ți poată vorbi.

„Spune-i nenorocitei ăsteia să se care!“ am auzit-o pe Rayya, în mintea mea.

— Mulțumesc! Sunteți drăguță, i-am spus eu străinei.

Femeia mi-a vârât o carte de vizită în palmă.

— Aveți aici numărul meu de telefon, în caz că vreți vreodată să vorbiți cu Rayya direct.

„Spune-i tâmpitei ăsteia să se ducă la dracu!“ a fost replica Rayyei.

Ce vremuri pline de pasiune și de glorie! Rayya a mea rămânea regina de necontestat a lumii chiar și dincolo de moarte.

Însă, în timp, vizitele ei s-au rărit.

Au trecut doi ani.

Apoi trei.

Patru.

„Viața merge înainte.“ Nu așa se spune?

Vocea Rayyei se auzea din ce în ce mai slab.

Au trecut mai bine de cinci ani.

Lumea se schimbase. Și eu eram alta. Trecuserăm printr-o pandemie. Noi războaie, noi urgențe, noi morți. Se născuseră copii pe care Rayya nu avea să-i vadă niciodată. Eu scrisesem cărți pe care ea nu avea să le citească. Toată lumea vorbea despre noi emisiuni la televizor, pe care Rayya nu avea să le vadă. În încercarea disperată de a-mi îneca durerea într-un

pahar de îndrăgosteală, încercasem chiar să am o relație cu cineva pentru o vreme. (Aș zice că n-am făcut altceva decât să mă arunc asupra acelei persoane, gata să mă detonez în brațele ei.) Relația aceea m-a lăsat, după cum era de așteptat, cu inima făcută țăndări, în doi timpi și trei mișcări.

Nu mai căutasem să mă apropii de nimeni de atunci.

În schimb, îmi petrecusem anii aceia lucrând cu mine.

Abstenență totală. Renunțasem nu numai la alcool și droguri, ci și la refugierea în sex și la complicațiile amoroase. Lăsasem în urmă tot ceea ce mă otrăvisese, mă amorțise și pusese stăpânire pe mine sau îmi tulburase starea de spirit ori mintea. Fie că era vorba de oameni sau de substanțe. Învățasem cum să-mi trăiesc emoțiile fără să recurg la ajutorul cuiva sau a ceva ce ar fi putut să-mi îndulcească chinul. Învățasem să mă exprim, stabilisem noi reguli și limite și trăiam în deplinătatea ființei mele, conform principiilor propriei energii superioare. Pas cu pas, făceam curat în casa sufletului meu. Aveam și prieteni noi, pe care-i întâlnisem în cadrul programelor de reabilitare în doisprezece pași. Prieteni care nu aveau s-o cunoască niciodată pe Rayya.

În tot acest timp, prezența Rayyei pâlpaia din ce în ce mai slab, până când, într-o zi, nu mi-a mai răspuns. Nici măcar dacă o strigam pe nume, nici măcar când o rugam să mă ajute cu ceva anume sau să-mi arate că mă iubește. În locul vocii ei de o forță uimitoare, se așternuse o liniște imensă, fără margini. Eram devastată și nu mai știam ce să cred. Era ca și cum Rayya ar fi murit din nou.

Unde *plecase*?

Plecase ea, sau o părăsisem eu?

Nu avea nici un sens.

Ca și cum ar fi ieșit pe ușa universului să-și ia un pachet de țigări și dusă a fost.

Însă acum, în dimineața zilei în care împlineam cincizeci și patru de ani, apăruse din nou, din senin.

Și nu era *doar* o impresie.

Camera se umpluse de energia ei, și simțeam cum mă trec fiori din cap până-n picioare. Dădeam din răs în plâns.

— Iubito! am zis eu. Ai venit să mă vezi!

Voiam să sar în sus de fericire, dar simțeam că Rayya avea ceva să-mi spună. Ceva foarte important. Parcă mă înșfăcase cineva de guler și mă zgâlțâia bine. Doar nu bătuse atâta amar de drum pentru o simplă vizită de plăcere, mi-am spus eu; venise să-mi aducă un mesaj esențial. Simțeam cum mintea mi se umple, cu o viteză amețitoare, de cuvinte și gânduri pe care mi le transmitea Rayya. Mintea mea era o cutie de rezonanță perfectă. Am luat repede jurnalul, pe care îl țin mereu lângă pat, și am început să scriu tot ce-mi spunea. Tot ce puteam prinde din zbor.

Iată ce avea să-mi zică Rayya:

La mulți ani, gagico!

Sunt chiar aici și te iubesc!

TE IUBESC!

Ai idee cât sunt de mândră de tine?

Nu-mi duce grija, mergi tot înainte! Te aștept la râul cel mare și, când se vor termina toate astea, o să vezi că nimic nu e întâmplător!

Știu că încă te scot din sărite unele tâmpenii pe care le-am făcut când zilele noastre erau numărate, dar nu-i bai. Poți să fii supărată pe mine, dacă asta te ajută, gagico! Fii sinceră și scrie până scoți tot răul din tine. Dar ține-te de program și nu-ți mai bate capul cu ce făceam eu sau ce aș fi crezut despre cum procedezi tu. Te iubesc și vreau să ai libertatea asta! Sunt atât de mândră de tine că te-ai lăsat de droguri și alcool. Până la capăt, gagico! Ești foarte tare, nu te opri! Nu lăsa pe nimeni, nici măcar pe mine, să te țină pe loc!

Și nu-ți mai bate capul cu ce zice lumea, da? Ia mai dă-i încolo pe toți! Nu e treaba ta să ai grijă de nimeni! Nu te mai lăsa dusă de nas, nu te mai încărca cu problemele lor și nu-i mai lăsa să te pună să le oblojești rănilor! Fiecare cu drumul lui – așa e bine și pentru ei, și pentru tine. Ai niște prieteni minunați acum, dar nu e cazul să-l cari în spate pe nici unul!

Respiră, iubito, respiră...

Sunt aici, lângă tine. Nu plec...

Respiră, iubito, respiră...

Lasă-mă să te privesc o clipă. Să-ți admir curcubeul din priviri! Să-ți privesc boabele de rouă de sub pleoape! Ești atât de frumoasă!

Trebuie să înțelegi ceva, iubito. Fii atentă, îți explic pe îndelete: nu mai vin pe aici, pentru că și tu, și eu vrem să-ți urmezi propria cale – asta trebuie să se întâmple acum. Știi că vrei să mă auzi spunând că voi fi mereu aici în caz că ai nevoie de mine, dar adevărul e că tu nu mai ai nevoie de mine. Și asta e o veste foarte tare! Cum să-ți treacă prin cap că nu m-ar bucura? Pe vremuri, trebuia să simt că e nevoie de mine. Acum nu mai e așa. Și nici tu n-ar trebui să mai vrei asta. Vreau să te eliberez de orice nevoie. Și uite că ești pe calea cea bună!

Respiră, iubito, respiră...

Nu-ți mai lipsește nimic. Mergi tot înainte. Ești pe calea cea bună. Ți-ai găsit Dumnezeu! – unul pe cinste. Dumnezeul tău e șmecher! Toți cei din jurul tău te susțin și nu mai ai de ce să te arunci vreodată în hăul vreunei dependențe. Acum o să strălucești cu adevărat! E momentul tău!

Apropo, mama mea te salută și-ți mulțumește pentru tot ce-ai făcut pentru mine. Știe ce ai făcut și vrea să-ți spun că te iubește!

Dar uite ce cred eu, iubito: la sfârșit, între noi și în jurul nostru, totul s-a făcut praf. Nu din vina ta, nici din a mea. Nici măcar nu cred că lucrurile au decurs cumva greșit. Așa a fost să fie. Fiecare din noi a avut o misiune în viața celeilalte – în ciuda tuturor tâmpeniilor și a întregii nebunii. Dincolo de toate poveștile, singurul adevăr era că ne iubeam atât de mult. Pur și simplu ne iubeam. Ne iubeam. Ne iubeam. Ne iubeam.

NE IUBEAM ATÂT DE MULT!

Când va veni și timpul tău, o să vin să te iau, să știi! Ai înțeles? Te aștept pe malul apei, iar tu mă vei recunoaște. Când îți voi spune să-mi dai mâna, să mă ascuți! Te voi trece râul și-ți voi arăta cum e pe aici. Acum asta e misiunea mea în viața ta, iubito. E o misiune sfântă. O s-o duc la bun sfârșit cu putere, onoare și compasiune. Parcă așa zisesem, nu? Nu mai știi. La naiba, o să fiu acolo și gata...

Dar mai e mult până atunci, așa că degeaba te chinui să mă cauți în univers! Vezi-ți de viața ta și trăiește-o din plin. Țasta e unul dintre scopurile tale, chiar principalul tău scop pe lumea asta: să înveți să-ți trăiești viața fără să te obsedeze nimeni altcineva. E ținta ta, și ai pornit-o deja într-acolo. N-ai cum să faci asta și să mă cauți și pe mine în același timp.

Cât despre carte, dă-i bătaie! Spune-le oamenilor exact ce s-a întâmplat! Până la capăt! Nu-ți face griji că ne va afecta demnitatea, a mea sau a ta. Turează motoarele la maximum, ca o vedetă punk rock! Spune tot. La ce-mi mai folosește demnitatea acum? La naiba, numai de demnitate nu ai nevoie nici tu acum! Scrie o carte cât se poate de sinceră despre dependență – a ta și a mea. Sigur va ajuta pe cineva, așa că fii fără milă!

Îmi place titlul „Până când râul cel mare ne va despărți“. Dar ce contează ce cred eu? Sunt moartă! Poate ar trebui să ceri părerea cuiva care e încă în viață! HA!

Nu-ți face griji, iubito! Nu-mi displace să fiu moartă. Din contră. Dar tare aș mai face un grătar!

Și mai e ceva, iubito: când te văd cum ești acum, îmi vine să-mi bag mâinile în părul tău – e al naibii de sexy! Când te mai duci să-ți faci tratament cu keratină, vezi să-ți dea cu keratină braziliană, din aceea ca pe vremuri, cu formaldehidă. Numai așa scapi de crețul ăla de oiță și o să ai părul strălucitor. Stai liniștită, nu faci cancer la ficat din cauza formaldehidei. Eu sunt aia cu cancerul la ficat, nu tu! HA!

Trăiești într-o lume supertare! PRIVEȘTE ÎN JUR! Pe bune, acum – uită-te în jurul tău! O frumusețe care-ți taie respirația, așa cum e și normal să fie. Las-o să-ți taie respirația! Doar știi că eu eram înnebunită după o porție bună de adrenalină!

Iubita mea, micuța mea rază de soare, a mea dintotdeauna! Nu refuza să crești! Nu uita că te-am iubit și-n chip de femeie: frumoasă, elegantă, puternică și creativă. De neegalat în intensitatea trăirii sufletești. Luptă-te cu ghearele și dinții să te eliberezi din orice capcană care simți că-ți fură libertatea...

Fii liberă, iubito! Fii liberă! Fii liberă! Mergi pe calea ta și ține-te departe de dependențe!

O să reușești! Nu ești o cauză pierdută, așa cum crezi tu! O să reușești! Acum e momentul să-ți afirmi independența. Așa că ai mai departe grijă de tine! Lasă-i pe ceilalți cu grijile lor, iar tu vezi-ți de viața ta. Asta trebuie să faci...

Te iubesc și știu că și tu mă iubești, dar nu te agăța de mine. Nu te mai agăța de nimeni și de nimic. Acum concentrează-te pe tine însăși. Trăiește-ți viața! Nu te opri, iubirea mea! Nu te opri! De data asta mergi până la capăt. Până dai de lumină, sau de orice ziceai tu că vrei să găsești.

Nu-ți lipsește nimic. Ai prieteni de treabă, programul e tare, ai o inimă puternică și Dumnezeuul tău e o stâncă de neclintit. Nu mai renunța la tine! Poți s-o faci! Ești frumoasă. Nu mă mai căuta! Vezi-ți de drum! Concentrează-te! Te iubesc! Te iubesc! Te iubesc!

Apoi mi s-a terminat pixul, și Rayya n-a mai fost de găsit. Ca și cum ar fi fost aspirată pe ușa deschisă a unui avion aflat în plin zbor.

Întotdeauna s-a priceput să facă impresie la ieșirea din scenă.

*

Când s-a lăsat tăcerea, după dispariția bruscă a Rayyei, am simțit cum inima mi-a luat-o la goană, apoi și-a reluat bătaia ritmică.

Mi-au dat lacrimile, dar apoi m-am liniștit.

Și m-am apucat de lucru.

Cartea aceasta, cu toate poveștile, rugăciunile, poeziile, notele de jurnal, fotografiile și desenele ei, este rodul încercărilor mele de a spune adevărul despre ce s-a întâmplat între mine și Rayya Elias. Prietenia noastră, povestea noastră de dragoste, frumusețea, furia și durerea de care am avut parte. Este o poveste despre dependența, recăderea și moartea Rayyei. Și povestea propriei mele dependențe și a momentului în care am cedat controlul, ca să-mi pot începe recuperarea.

Însă cartea de față nu este dedicată numai celor a căror viață a fost afectată de adicții, ale lor sau ale celor din jur, deși cred că aceste două categorii vor ajunge, mai devreme sau mai târziu,

să ne includă aproape pe toți. Această carte arată și nenumăratele căi prin care, în ciuda eforturilor lor uriașe de a duce vieți sănătoase și echilibrate, oamenii pot uneori să fie târați prin complicații sufletești și tragedii de proporții și să eșueze pe cărări complet străine de adevărata lor natură.

„Cum naiba am ajuns aici?” Iată o întrebare la care va trebui să răspundem cu toții o dată în viață. Sau poate chiar de mai multe ori. Cine n-a trăit niciodată un moment de rătăcire care-l face să se simtă rușinat? Cine nu s-a trezit în contexte înspăimântătoare, care izolează, sunt încărcate de rușine și-ți zdrobesc sufletul? Cine nu a tânjit să fie izbăvit de suferință? Și cine nu a recurs niciodată la substanțe, oameni, comportamente sau surse de distragere a atenției ca să obțină un mic răgaz de la lupta cu greutățile inerente ale vieții?

Ceea ce numim de obicei un dependent nu este, cred eu, decât o versiune exagerată a *fiecăruia dintre noi*; nimic mai mult decât un om care încearcă cu atâta disperare să-și ușureze povara existenței, încât nu se dă în lături de la a folosi orice (sau pe oricine) în acest scop.

Cartea de față vorbește despre căutarea alinării și despre cât de multă sălbăticie și depravare poate presupune acest drum.

Chiar și pentru cei mai puternici dintre noi.

Chiar și pentru cei mai curajoși.

Sper din tot sufletul că tu nu te-ai prăvălit într-un hău atât de mare ca cel în care am ajuns, Rayya și cu mine, în unele momente ale călătoriei noastre împreună. Chiar dacă nu ți-ai pierdut niciodată *cu adevărat* busola, cred totuși că suntem la fel în unele privințe și că oricare dintre noi s-ar fi putut afla în locul Rayyei.

Prin urmare, ofer această carte cu dragoste și respect oricui ar putea avea nevoie de ea.

Acea parte din mine care încă nu s-a eliberat de codependență ar vrea să creadă că am scris cartea împreună cu Rayya, dar adevărul este că ea a vrut ca eu s-o scriu singură. Ceea ce am și făcut.

Circulă o vorbă în saloanele centrelor de reabilitare: ia cu tine ce-ți e de folos și lasă în urmă balastul.